

- ♦ סגולת אכילת ערלת התינוק הנימול

♦ כסיסת העור שבראשי האצבעות

♦ עולת העוף בקרבן עולה ויוֹרֵד - החידוש שה"אור שמח" התענג עליו

♦ שני קרבנות המתאחדים לקרבן אחד

השבוע בגליון

♦ ההבדל בין שני סוגי איסורים

♦ שאלתו של הגר"י סלנטר לגרע"א

♦ אכילת בשר אדם מותרת מן התורה?

♦ גלגולו של איסור מימי אדם הראשון עד ימינו

♦ ספיקא דאורייתא לחומרא או לקולא - הקשר לקרבן אשם תלוי

♦ מהותו של ה"מתעסק"

♦ 'מתעסק' נקי מן החטא או מן הקרבן בלבד?

♦ להקיץ כהן משנתו

דבר העורך

סיפורו של לומד דף היומי

שלוש דפיקות חרישיות נשמעו על הדלת.

יבוא.

אל תוך החדר הצץ ראש ואחריו נכנס יהודי, נעמד ליד החלון, הצביע על הבניין הנשקף מבעד לזוגית ואמר, "פה, בבית הכנסת 'הראשונים', יש שיעור דף היומי בכל יום, קרה לנו דבר מרגש מאד בשיעור".

בבית הכנסת 'הראשונים', ברחוב רבי עקיבא בבני ברק, מתקיים בכל יום שיעור דף היומי, וחמשים המשתתפים המרוצים מאזינים בשקיקה לשיעור הנפלא של הרב אליהו טשזנר שליט"א.

וזה דבר המעשה.

היה זה בחול המועד של חג הסוכות האחרון. אווירה נעימה שררה בבית הכנסת. חברי השיעור התכנסו לשיעור הדף היומי. רעש המכוניות הבודדות שחלפו ברחוב, כמעט לא חדר אל פנים בית הכנסת, מזגן האוויר פעל את פעולתו כנדרש, שתייה קלה הוגשה אל השולחן על ידי אחד מן הלומדים המסורים, ולא נותר להם אלא לשבת ולהגות בתורת ה' מתוך שמחה וטוב לבב. גן עדן.

לאחר סיום השיעור, אחד הלומדים הוציא מגדנות וי"ש מצקלונ, לכבוד התורה, לכבוד הלומדים ולכבוד החג. הכל בירכו מזוזות, שתן מעט לחיים, ואחד המשתתפים בשיעור פנה אל הרב טשזנר שליט"א וביקשו לומר בפניהם דבר מה, סיפור, וורט או רעיון שיש בו כדי לחזק את הלומדים. מגיד השיעור, החל לספר להם את המעשה הידוע על יוסלה השובב, שתעלוליו נדעו בעיירה, וביום בהיר החליט לשנות את עורו, ופנה אל הישיבה הגדולה, ישיבת וואלאזין, כדי להגשים את שאיפתו.

ראש הישיבה, הגאון רבי חיים וואלאזין זצ"ל, קיבלו לישיבתו לאחר שעמד על נחישותו להתמיד בתורה, והתלמיד הצעיר החל לשקוד על דלתות התורה והתעלה ממדרגה למדרגה, הרחיב את ידיעותיו והפך לאחד מבחירי הישיבה.

ביום מן הימים נקרא יוסלה אל משרד הישיבה, מכתב מגישת הוריו המתין לו בחדרו של המזכיר. בכתב נרגש ומבולבל, הוריו הודיעו לו כי חנותם נשרפה, כל פרנסתם עומדת על כרעי תרנגולת, והם מבקשים ממנו לשוב הביתה בזריזות. הוא גיגש להציע את לבטיו לפני ראש הישיבה, אשר

דף יז/א ספק אכל ספק לא אכל

ספיקא דאורייתא לחומרא או לקולא - הקשר לקרבן אשם תלוי

לומדי הדף היומי עוסקים השבוע בארוכה בסוגיות המלבנות ספקות של חטאים שונים, ומטבע הדברים נתייחס למחלוקת הראשונים הנודעת על אודות ספיקא דאורייתא לחומרא, וקשריה ההדוקים לגמרתנו.

הכל מודים כי "ספיקא דאורייתא לחומרא", היינו: בכל ספק המתעורר באחד מדיני התורה, יש להכריע לחומרא ולנהוג באיסור. לדעת רוב הראשונים, בראשם הרשב"א (קידושין ע"א), מקורו של כלל זה מן התורה. ואילו הרמב"ם (הל' איסורי ביאה פ' י"ח הל' י"ז ועוד) כותב, כי דין זה אינו אלא מדרבנן, אך מן התורה ספק דאורייתא לקולא.

מחלוקת זו מוצאת את ביטויה על פני דפים רבים בספרי האחרונים, הוקדשו לה סימנים ומערכות, וחלק נכבד מן הספרים "שב שמעתתא" לבעל ה"קצות החושן", ו"שערי יושר" לגאון רבי שמעון שקופ.

אחת השאלות האיתנות על שיטת הרמב"ם היא מן התורה בעצמה, המתייחסת במפורש למקרה של ספק ומכריעה, כי יש לנהוג לחומרא! הנה, כאשר אדם מסתפק אם הוא אכל חֶלֶב האסור באכילה או בשר המותר באכילה, עליו להביא קרבן אשם תלוי [תלוי מלשון ספק, שאין ידוע בוודאות אם עבר עבירה]. לפי שיטת הרמב"ם, מקשה הרשב"א, הרי ספק דאורייתא לקולא; קרבן זה על שום מה?

ובכן, הרמב"ם כלבדו ובעצמו מתייחס לשאלה זו. תחילה הוא שונה את משנתו (הל' טומאת מת פ"ט הל' י"ב): "אבל כל הספיקות בין בטומאות בין במאכלות אסורות בין בעריות ושבטות אין להם אלא מדברי סופרים", היינו: ההחמרה בספקות המתעוררים בהלכות אלו, אינה אלא מדרבנן, אך מן התורה ספיקא לקולא. לאחר מכן הרמב"ם מוסיף: "וואף על פי כן דבר שחייבין על זדונו כרת ספיקו אסור מן התורה, שהרי העושה אותו חייב אשם תלוי", היינו: אף על פי שספיקא דאורייתא לקולא, שונים הם איסורים שעונשם כרת, שבספיקות המתעוררים בהם יש לנהוג לחומרא!

המעין בהלכה זו יווכח, כי ביאורו זה של הרמב"ם עוטר בסוגריים מרובעות, ולא בכדי. דבריו אלו סותרים בעליל למשפט הפותח את ההלכה, ש"כל הספיקות... בין בעריות ושבטות אין להם אלא מדברי סופרים". כלום, איסורי שבת ואיסורי עריות אינם איסורים שעונשם כרת? ברי, טוענים גדולי האחרונים (מהרי"ט ח"ב יו"ד סי' א', סי' ב'ני שמואל" סי' מ"א ועוד, ראה רמב"ם מהדורת פרנקל), כי הגהתו של תלמיד השתרבבה לתוך דברי הרמב"ם, אך אין זו כוונתו של הרמב"ם. כיצד, איפוא, מתיישבים דברי הרמב"ם? ובכן, לדעתם, קיים חילוק שונה לחלוטין בין סוגי הספיקות.

תחילה נפנה לגמרתנו.

בסוגייתנו נחלקו אמוראים מתי מתחייבים בקרבן אשם תלוי. יש אומרים, כי כל אדם שאירע לו ספק איסור מתחייב אשם תלוי. יש חולקים, כי רק ב"איקבע איסורא"

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק אייזיק אורנשטיין** ז"ל

ב"ר שכנא דוד ז"ל

נלב"ע ט"ו חשוון תשל"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו הר"ר אשר אורנשטיין ומשפ' שיחי - חיפה

לעילוי נשמת

הרב **פנחס רוזנבאום** זצ"ל

בן הרה"ג רבי שמואל

שמעלקא הלוי זצ"ל הי"ד

נלב"ע י"ג מרחשון תשמ"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בני משפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **משה ליכטנשטיין** ז"ל

ב"ר אליהו רפאל ז"ל

נלב"ע ט' חשוון תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידינו הר"ר יזהר ליכטנשטיין ומשפ' שיחי - ת"א

מתחייבים אשם תלוי, היינו: כאשר לפני פלוני מונחים שני חלקי בהמה, חתיכת בשר וחתיכת חלב האסור באכילה, הרי מונח לפניו איסור וודאי, החלב. לאחר מכן הוא אכל חתיכה אחת ואינו יודע איזו מהן, אם את הבשר או את החלב, במקרה זה עליו להביא אשם תלוי, משום שהאיסור התקבע, הוברר והיה וודאי, בטרם התעורר הספק הפרטי שלו מה הוא אכל. אולם, אדם שאכל חתיכת בשר שנפלה לידיו בטרם בירר את זהותה, אינו מביא אשם תלוי למרות שאכן יש להסתפק אם אכל חלב, משום שבמקרה של ספק איסור רגיל, אין מביאים אשם תלוי.

קרבן אשם תלוי כסימן מתי יש להחמיר בספק דאורייתא: והנה, הרמב"ם (הל' שגגות פ"ח הל' ב') פוסק כדעת הסוברים, כי רק בספק של "איקבע איסורא" יש להביא אשם תלוי. מעתה, שיטת הרמב"ם נהירה ובהירה. בכל מקרה של ספק איסור אשר בו התורה לא קבעה כי יש להביא אשם תלוי, הרי בכך היא הורתה, שבספק זה יש לנהוג לקולא, ואילו בסוג ספק של "איקבע איסורא" אשר בו נצטווה מי שנקלע לתוך הספק להביא קרבן אשם תלוי, הורתנו התורה כי ספיקא לחומרא, ומי אשר לא החמיר - יביא קרבן (עיי' "ערך השולחן" יו"ד סי' ק"י סעי' י"ד, וראה ב"אוצר החידושים" כאן בשם הגרי"ז הלוי זצ"ל).

נציין, כי הסבר זה בדעת הרמב"ם משמש רבות את האחרונים בבואם לגונן על שיטתו מפני הוכחות שונות בתלמוד אשר מהן עולה שלא כדעתו. לאחר שהם מבארים כי הרמב"ם נוקט כי רק ב"איקבע איסורא" ספיקא דאורייתא לחומרא, אין כל מניעה לתעון, כי ההוכחות המוצבות נגד הרמב"ם הם כשיטה השניה, אשר הרמב"ם אינו נוקטה להלכה.

דף יט/א אשר חטא בה פרט למתעסק

מהותו של ה"מתעסק"

בסוגייתנו אנו מתוודעים להבדל בין "שוגג" ל"מתעסק". השוגג חייב בקרבן חטאת, והמתעסק פטור ממנו. השוגג הוא אדם שהתכוון לעשות פעולה מסויימת, כגון, לחרוש שדה בארץ ישראל בשנת השמיטה, אלא שהוא שגג ושכח שמעשה זה אסור לעשות. לעומת זאת, ה"מתעסק" הוא אדם שבשנת השמיטה גרר מחרשה אל המחסן שבקצה השדה, ותוך כדי כך הקרקע נחרשה בבלי דעת. כלומר, הוא עשה את הפעולה מבלי שהתכוון לעשותה. השוגג חייב חטאת, שהרי התכוון לעשות את המעשה האסור, ואילו המתעסק פטור, שהרי לא התכוון לעשות מלאכה ואין לייחסה אליו כלל.

'מתעסק' נקי מן החטא או מן הקרבן בלבד? בעולם התורה נפוץ חידושו של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, אשר הוא עצמו מכתוב כ"דבר חדש". הדעה הרווחת גרסה, כי ה"מתעסק" פטור לחלוטין - כשם שאין מוטל עליו להביא קרבן חטאת, כך נקי הוא מכל חטא, עוון ואיסור. ברם, רבי עקיבא איגר ליקט ראיות והוכחות שונות, כי המתעסק נחשב כחוטא, חוטא בשוגג, אשר התמעט מחיוב הבאת קרבן חטאת בלבד, אך אין להתייחס אל המתעסק כאילו מעשה העבירה לא נעשה כלל (שו"ת רעק"א ח"א סי' ח'). מספר רב של השלכות עולה מהבנה מחודשת זו של "מתעסק"; ביניהן, כי המתעסק זקוק לכפרה, שדבק בו חטא, וכמו כן, שגם על המתעסק יחול הכלל "קים ליה בדבריה מיניה", שכלל ידוע הוא, כי אדם שהתחייב בעונש כפול- מיתה וממון, על אותו מעשה, נענש על האיסור החמור בלבד - מיתה, ואין מטילים עליו גם את העונש הקל. כלל זה תקף גם לגבי העובר בשוגג עבירה שעונשה מיתה, שאף על פי שהוא בעצמו אינו מומת, אין משיתים עליו את העונש הקל, משום שעבר עבירה שבמזיד עונשה מיתה. מעתה, לאור חידושו של הגרע"א שהמתעסק נחשב כמי שעבר על האיסור, גם עליו יחול הכלל "קים לי בדבריה מיניה". [חידושו של הגרע"א אינו נסוב על "מתעסק" שעשה מלאכה בשבת, שבשבת האיסור הוא על מלאכת מחשבת - ראה מאורות הדף היומי כרך ה' בבא קמא דף ס"א מאמר "פתיחת מקור בשבת"].

דבריו של הגרע"א עוררו הד עצום אשר הטביע את חותמו בספרי האחרונים, זה אומר בכה וזה אומר בכה, תילי ראיות נערמו בעד ונגד, כאשר הכל מנסים לברר האם אכן מתעסק נחשב חוטא הזקוק לכפרה, או שהוא אדם נקי ובר לבב, והמעשה אינו מתייחס אליו כל עיקר.

מתוך החומר העצום הקיים בנושא נסתפק בראיה יפה, ובדחייתה, היפה לא פחות. **להקיץ כהן משנתו:** בנו של רבי עקיבא איגר, רבי שלמה זצ"ל, מביא ראיה יפה לחידושו של אביו, מתלמידו הגר"מ יפה. נפסק להלכה (רמ"א יו"ד סי' שע"ד סעי' א'), כי כאשר אדם מת, יש להקיץ מיד את הכהנים הנמצאים בבית, ולזרוז מן המקום תכף ומיד, שהרי טומאת מתים שורה עליו. אם ה'מתעסק' אינו נחשב כמי שעבר על האיסור כלל, מדוע להעיר את הכהן העיף, הרי הוא אינו יודע ממאומה, אין 'מתעסק' הגון הימנו, על מה ולמה יש להחישו מן המקום? הרי לנו, כי ה'מתעסק' נחשב כמי שעבר עבירה; בשוגג אמנם, מתוך התעסקות, שלא בכוונה, אבל עבירה! ולפיכך יש להצילו הימנה ולמלטו מן הבית מוקדם ככל האפשר (שו"ת רבי שלמה איגר, כתבים סי' כ').

ההבדל בין שני סוגי איסורים: בעל ה"מקור חיים" (סי' תל"א), הלא הוא הגאון מליסא, בעל "נתיבות המשפט", מציב חילוק זהה בין שני סוגים של איסורי תורה, ועל פיו ההוכחה הנזכרת מאבדת את תקפה. עלינו להבחין בין איסורי תורה הכרוכים במעשה לבין איסורי תורה אשר איסורם מותנה במציאות קיימת, וכגון, איסור מלאכה בשבת מותנה בפעולה מעשית של החוטא, ברם, האיסור הרובץ על הכהן להיטמא למת, אינו כרוך במעשה מסויים, אלא על הכהן לעשות הכל כדי שלא ייטמא, תהליך ההטמאות עצמו אינו מעשה. מעתה, אין כל הוכחה לשיטת רע"א, שכן, גם אם נסבור כדעת החולקים עליו, שה"מתעסק" נקי מכל חטא, עדיין מובן מדוע יש צורך להעיר את

השיב לו, כי לדעתו השטן הניח לפניו נסיון להדחיו מלימוד התורה. שמעו לקבל, יוסל'ה נשאר בשיבה. עוד שני מכתבים נוספים עשו את דרכם אליו במהלך הזמן, שניהם נשאו בחובם צרות ותלאות שונות ומשונות, ובשני המכתבים הדהדה הקריאה הנרגשת - יוסל'ה חזר הביתה.

יוסל'ה נשאר בשיבה, ללמוד תורה, בעצת רבו. **הסיפור** גדוש בפרטים שונים, ומגיד השיעור עמד לסיים את הסיפור בכך, שכעבור מספר שנים יוסל'ה התמנה לרבה של עיר הולדתו, וכמובן, כי גאוותם של בני משפחתו עלתה על גדותיה, בראותם נחת שכזו בחייהם.

עוד המילים תלויות בפיו של הרב טשזנר, נקוו דמעות בעיניו של אחד המשתתפים בשיעור, הרב ח. הי"ן. בעודו אוזן בידו מכשיר סלולארי, הוא קם ממקומו, וביקש את רשות הדיבור.

פנינו אל יהודי יקר זה, אשר ביקש להישאר בעילום שם לרוב צניעותו והוא הצלה על הכתב את רגשותיו החומים.

את מכתבו הוא פותח במשפט: "אפילו הילדה יודעת את האמת - קביעות לשיעורי תורה".

בתחילת הלימודים האקדמיים - לפני כשש שנים - ידעתי שאני לפני מסלול ארוך של לימודים, ורציתי להיות בתוך מסגרת שאוכל להתמיד בה ושיהיה לי משהוא ביד. על כך, הקמתי ביחד עם חבר קבוצה קטנה של סטודנטים, ולמדנו את הדף היומי מתחילת מסכת פסחים. קיבלתי על עצמי בלי נדר ללמוד את הדף היומי ולא להפסיק אף דף. למרות עומס הלימודים, וגם בתקופת המבחנים הרצופים, הייתי נגש עם החברותא ללמוד.

לאחר שלש שנים סיימתי את לימודי, ובי"ה היו בכ"י שלש שנות לימוד הדף היומי. הצטרפתי לשיעור בבית הכנסת בירושלים, עיר מגורי באותה תקופה, ולמדנו בשעה 05:30 בבוקר. אין חתונות ואין אירועים, אין תירוצים... השתתפתי בשיעור במשך שנה, כאשר כולנו, כל חברי השיעור לא חסרנו אף לא יום אחד, גם בימי השלג.

לשיעור של הרב אליהו טשזנר שליט"א הגעתי לאחר שמעונו והמלצות שונות, ובמיוחד לאור העובדה שהייתי לומד של כשעה בדף היומי, הרב נותן דברי תורה וחזיון רוחני שמוסיפים רבות. **אצלי** בבית כולם יודעים וכולם מבינים את משמעות השיעור של הדף היומי. הכל מסתובב בצורה מובנת מאליה סביב השעה שבה מתקיים שיעור הדף היומי. יוצאים לטייל, חוזרים חצי שעה לפני תחילת השיעור. יש אירוע משפחתי - המשפחה מתרחבת מתקשרת לשאול מתי בדיוק מסתיים השיעור...

יום אחד, במהלך השיעור, ה"בוס" חיפש אותי דחוף, כדי להודיע לי שאחת המערכות שאני מופקד עליהן קרסה וזקוקים לי באופן דחוף. ברוך ה' קיבלתי על עצמי לא לענות לטלפונים במהלך השיעור, וכך לא שמעתי את צלצולו. עם סיום השיעור התקשרתי אליו, והוא אף הבין למה לקח לי שעה לחזור אליו. למחרת, לאחר שהסברתי לו מה המשמעות של הדף היומי בחיי, הוא אמר - כל הכבוד, והערך זאת מאד.

בערב חג הסוכות האחרון בנו התינוק לא הרגיש טוב. במשך יומיים, הוא לא חיד, בקושי אכל, בלילה השני הוא צרח ללא הפוגה, וחומו לא ירד משלושים ותשע מעלות. במהלך היום הראשון חג החנוכה כי המצב מחמיר, ומיד במוצאי חג התארגנו לנסיעה דחופה לרופא. תוך כדי ההתארגנות אשתי אמרה שהיא תקח מונית כדי שאני לא אפסיד את השיעור, אך ב"ה הצלחתי לקחת אותה ולהגיע בזמן לשיעור. לפני שנפרדנו איחלנו שנינו לבנו היקר, כי יחלים במהרה בזכות הדף היומי.

מיד בסיום השיעור התקשרתי לרעייתי לשמוע מה שלומי, והיא נעתה בתחושת רוחה והקלה, "בי"ה הרופא לא מצא מאומה, התינוק נרדם, תמיד תלך לשיעורי".

אך זה אני מסיים את השיחה, והרב טשזנר החל לספר את המעשה על יוסל'ה שעמד בניסיונות... מאד התרגשתי, זה היה בשבילי חזיון עצום. **למחרת** בבוקר התינוק התעורר שמח וטוב לב, כאילו לא התרחש מאומה.

כבר באותו יום בתי בת הארבע היתה מהלכת בחווה ומספרת לכל עובר ושב, אבא הלך ללמוד תורה והתינוק הבריא.

★ ★ ★

מורי ורבותי.

אין זה מופת, אין כאן נס, יש כאן הרבה יותר מזה. אנו עדים לקשר נפשי-רוחני עמוק ובל

הדף היומי

ינתק של יהודי אלוקיו ואל תורתו. הדף היומי מחולל פלאים בנפש הלומד, ובעקבות כך כל משפחתו חיה את התורה הקדושה, ורוח אלוקים משבת בבית, עד שבכל עת ובכל מצב, שיעור הדף היומי עולה על כולנה והילדים מרגישים - לא רק יודעים, חשים - לא רק מבינים, כי התורה היא סם חיים.

עשרות שירות מוסר, מאות מאמרים ואין ספור הרצאות אינם מסוגלים להטמיע בנפש הילד הרך את אשר הטביע אב יקר זה בנפש ילדיו באותו יום. זה הוא כוחו של הדף היומי, ההופך את לומדיו ליהודים של הדף היומי.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....

בברכת התורה העורך

דף טרא שאלתי את רבן גמליאל ורבי יהושע באטליו של

פנינים

הגורל מביא לידן את בני הגורל וזכר להיות שקוע בדברי תורה כל הזמן, כפשוטו ממש, אף בעת עיסוקים של חול.
פעם, ערך הגר"י ברית מילה לאחד מבניו. טרם הברית בעת שהיה טרוד בסידורים דחופים שונים, ניגש אליו אביו רבי חיים ושאלו קושיה עמוקה המציבה שוב הדעת.
ענה: תמחו הסובבים.
כן! הן! ענה...

דף טרא שאלתי את רבן גמליאל ורבי יהושע...
הביאני אל בית היין

סיפורים מופלאים נקשרו כעטרה סביב רבי אליעזר גורדון זצ"ל, ראש ישיבת טלז, על אודות גודל שקיעתו בדברי תורה מאהבתו אותה, גם בלכתו ברחבות ובשווקים.
פעם הלך לבית מילה, אליה הוזמן לשמש כסנדק. בדרכו עבר ליד בית המדרש ושמע שני בחורים עוסקים בקושיה אחת. רבי אליעזר עמד מבחוץ ליד החלון ודן עמם ביישוב הקושיה.
מתוך כך שכן לגמרי מן הברית, והאחרים המתו למעלה משעתיים ולשוא... מאוחר יותר התנצל: הריני - לדברי תורה - כשיכור ליד בקבוק יין, השוכח מכל הסובב אותו... (ספר "הגאון רבי אליעזר גורדון").

דף טז/א שגגת שבת

בהמה תמורת השוגג

רק על השוגג מביאים קרבן, כי חטא בלא דעת ושכל מצד חומרו הבהמי וראוי שתהיה בהמה תמורתו. אולם החוטא במזיד ובדעה צלולה - איך תובא תמורתו בהמה נעדרת השכל... (הצבי ישראל).

דף יט/ב דקדקתם אחרי ולא העלתם בידכם כלום
משם ראה!

הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל נוהג היה לומר: בוא וראה את גדלותו של בעל ה"נודע ביהודה". בספרו זה אנו מוצאים גם תשובות להשגות שנכתבו על תשובות קודמות. והנה, מצוי הוא שהוא עונה למשיג שלכאורה קושיה גדולה שאל על דבריו, אולם באמת משם ראה כי דבריו הראשונים נכונים!... ("פניני רבינו יחזקאל").

דף יט/ב כי תחטא

להחטיא את המטרה

יחטא - מלשון להחטיא את המטרה (ראה שופטים כ"טז). נפש כי תחטא - סטתה מהמטרה הרחוקת שהותוותה לה... (מאורה של תורה, ויקרא).

דף כ"ב כל דם לא תאכלו

טעם איסור דם

התורה אסרה על אכילת דם.
הרמב"ן בפירושו לתורה (ויקרא ז"א) כותב, כי נפש של בעל החיים נמצאת בדמו; האוכל דם בהמה הרי הוא מתאחד עם נפשה של הבהמה, חלילה... - "והוא יתחבר בדמו והיו לאחדים בלב תהיה עובי וגוסות בנפש האדם, ותשוב קרוב לטבע הנפש הבהמית אשר בנאכל".

הכהן "מתעסק", שכן, על איסורים שאינם כרוכים במעשה לא שייך פטור "מתעסק" וכי מה נאמר, 'כהן זה נטמא מבלי משים', הרי כל הכהנים נטמאים כך, הם אינם עושים מאומה כדי להטמאות, ואת זאת בדיוק התורה אסרה.

שאלתו של הגר"י סלנטר לגרע"א: בשלהי ימיו של רבי עקיבא איגר, רב צעיר בשם רבי ישראל סלנטר שיגר מכתב למעונו. במכתבו הוא ביקש לדעת מדוע התעורר "רעש גדול סביב אכילת פירות נגועים בתולעים, הרי האוכל דינו כמתעסק, שכן, בדעתו לאכול פרי, אין דעתו לאכילת תולעת", ומאחר שמתעסק אינו אסור כלל ואינו נחשב אף כשוגג, אין עילה לאסור אכילת פירות אלו.

המתין רבי ישראל ימים רבים, ותשובה מגדול הדור לא פקדה את ביתו. לימים הוא פגש את רבי שלמה איגר, והלה סיפר, כי אביו לא השיב לו לגודל ענוותנותו, מאחר שבפני סלנט, מקום מגוריו של רבי ישראל, מכהן רב בא בשנים, ורע"א נמנע מלהשיב לשאלות הלכתיות לבני עירו, שיכולים הם לשאול את רבם. אך למעשה דעתו ידועה, כי גם 'מתעסק' עובר על האיסור, וממילא אין מקום לשאלתו של רבי ישראל (ראה תשובות והנהגות לגר"מ שטרנבוך, ח"ד סי' ק"צ).

לאחר שנגענו באיסור אכילת פירות מנוגעים נציין את העולה מדברי האחרונים, כי גם לדעת החולקים על רע"א וסוברים כי 'מתעסק' פטור לחלוטין, אין בכך כדי להתיר אכילת פירות מתולעים (עיי' "אמרי בינה" בב"ח סוף סי' ד', "דרכי תשובה" סי' פ"ד אות כ"ח, שו"ת "מנחת שלמה" סי' ו' ועוד). (עיי' ב"קובץ שיעורים" פסחים אות רט"ו, ועיי"ש אות קי"ז שהקשה על דברי רעק"א אודות העלם מקדש הני"ל, ועיי"ש "אור שמח" ה"ל גירושין פ"א ה"ל י"ז, "אגלי טל" מלאכת קוצר סעי' כ"ד ס"ק י"ב, ובמלאכת אופה סעי' ל"ג ס"ק ג', חזו"א הוריות ט"ו ו' ועוד).

דף כא/ב דם מהלכי שתיים

אכילת בשר אדם מותרת מן התורה?

גמרתנו עוסקת רבות ב"מהלכי שתיים", הלא הם אנחנו, בני האדם, והיא מציינת פעמים רבות, כי אף על פי שדם בהמה, חיה ועוף אסור באכילה מן התורה, "דם מהלכי על שתיים מותר" (ורבנן אסרו דם אדם לאחר שפרש מגופו).

מותר: הרמב"ן (ויקרא יא/ג, ובכתובות דף ס"א) למד את גמרתנו והסיק ממנה מסקנה מרעשה: האוכל בשר אדם אינו עובר על איסור!!! שהנה, כלל תלמודי ידוע קובע, כי "היוצא מן הטמא טמא" (בכורות ה"ב), היינו: כל היוצא מבעל חיים אסור באכילה, אסור גם הוא, ולפיכך, נאקה שהמליטה כבש, אף על פי שאנו חוזים בטלה לכל דבר ועניין, הוא "יוצא מן הטמא" ואסור באכילה. מעתה, אם בשר אדם היה אסור באכילה מן התורה, כיצד יתכן שיהא מותר לאכול את דמו? הרי לנו, כי התורה מעולם לא הטילה איסור על אכילת בשר אדם [לגבי אדם מת הכל מודים כי קיים איסור הנאה].

אסור: הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ב הל' ג') חולק על הדברים בתוקף. אמנם, הוא כותב, "האדם... אינו מכלל מיני חיה... לפיכך אינו בלא תעשה והאוכל מבשר האדם... אינו לוקה, אבל אסור הוא בעשה...". כלומר, האוכל בשר אדם אינו לוקה, מפני שמלקות מושתים על איסור לא תעשה בלבד, ברם, התורה גילתה את דעתה כי אכילת בשר אדם אסורה, במנותה את המינים המותרים באכילה, אותם בלבד מותר לאכול ולא כל סוג או מין אחר.

עדיין נותרה הוכחתו של הרמב"ן איתנה על עומדה - אם אכן כדברי הרמב"ם, שבשר אדם אסור באכילה, מדוע דמו מותר, הרי היוצא מן הטמא טמא? "מגיד משנה" (שם) מבאר, כי לדעת הרמב"ם הכלל "היוצא מן הטמא טמא" תקף לגבי איסור לאו אך לא לגבי איסור עשה.

גלגולו של איסור מימי אדם הראשון עד ימינו: איה הוא העשה האוסר על אכילת בשר אדם, התחבט המלבי"ם בשעה שעסק בנידון זה [עיי"ש שדן בדברי הרמב"ם], והוא משיב באופן נפלא (ויקרא יא/ד אות עב): כאשר אדם הראשון נברא, לא הותר לו לאכול כי אם מפרי עץ הגן, אוכל צמחוני בלבד, הוא לא היה רשאי לאכול בעל חיים כל שהוא, בכלל זה אדם, כמובן. איסור זה היה איסור "עשה", שהרי לא נאמר לו "אל תאכל אלו ואלו", אלא נאמר לו "אכול את זה ואת זה" ומכלל הן אתה שומע לאו, שהדברים האחרים אסורים באכילה. זהו איסור "עשה". כעבור עשרה דורות, נח יצא מן התיבה והקב"ה התיר לו לאכול את כל אשר יחפוץ (בראשית ט"ו ג): "כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה". היתר זה אינו כולל אכילת בשר אדם, שהרי "רמש" הוא "שם כלל לחית השדה ולבהמות הישוב ולכל עוף ולכל דג" (אבן עזרא שם). נמצא, שאיסור אכילת אדם נותר על כנו מתקופת אדם הראשון. לאחר מכן ניתנה תורה לעם ישראל, וחלק מבעלי החיים שהותרו לנח שבו ונאסרו עלינו באכילה [עיי"ש שלפ"ז ביאר את הילפואת בגמרתנו שממעטים חלב ודם של אדם ולא את אכילת בשרו]. איסור אכילת בשר אדם, נותר, איפוא, בתוקפו מימי אדם הראשון.

סגולת אכילת ערלת התינוק הנימול: נידון זה התעורר ביתר שאת לפני שנים רבות, כאשר הפוסקים התבקשו להביע את דעתם על אודות סגולה שהובאה לפניהם - להאכיל את ערלת התינוק לחשוכי בנים ("מחנה ישראל", שו"ת רשב"ש סי' תקי"ח). הפוסקים קבעו, כי יש לחדול מהנהגה זו, "שאיסור חמור הוא" ("בן איש חי" שנה שניה פרשת אמור אות ה').

כסיסת העור שבראשי האצבעות: ה"בן איש חי" (שם) כותב, כי קיים איסור גם על אכילת עור אדם, ולפיכך, יש להזהר מכסיסת העור בשיניים, מחשש שיוותרו בפיו פיסות עור זעירות אשר יאכלו על ידו מבלי משים, זאת מלבד חשש נוסף שקיים, כי עם העור תתלש פיסת בשר.

דף כא/ב עולה ויורד

עולת העוף בקרבן עולה ויורד - החידוש שה"אור שמח" התענג עליו

על המאמר הבא התבטא בעל ה"אור שמח" זצ"ל "יושמחתי מאוד שהנחתי ה' בדרך

אמת". לומדי הדף היומי מוזמנים לטעום מיין התורה המשובח של גאון ישראל רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל.

שתי תמיהות רבות וגדולות מצויות בעניין קרבן עולה ויורד.

קרבן עולה מכספי מעשר שני? את התמיהה הראשונה מעלים בעלי התוספות. סוגייתנו עוסקת בקרבן 'עולה ויורד', שהוא קרבן המשתנה לפי מעמד בעליו - על עשיר שחטא מוטל להביא בהמה, עני די לו בעוף ועני מרוד רשאי להסתפק במנחה בלבד. הגמרא (חולין כא/א) דורשת דרשה מיוחדת, לאמר: חטאת הבאה מן העוף, ועולה הבאה מן העוף, אינן נרכשות בכספי מעשר שני. בעלי התוספות (שם ד"ה 'כמשפט חטאת בהמה') תמהים עד למאד, משום מה עלה על דעת הגמרא שיש צורך לחדש שאין לרכוש עולת העוף מכספי מעשר שני, הרי קרבן עולה נשרף כליל על המזבח ואינו נאכל לא לכהנים ולא על ידי הבעלים, ואילו כסף מעשר שני מיועד לרכישת אוכל שייאכל בירושלים.

להקריב קרבן עולה בלילה? התמיהה השניה עולה בלבו של המעיין בגמרא. הגמרא מביאה לימוד מיוחד לכך שעולת העוף קרבה על גבי המזבח ביום בלבד, והיא שואלת, לשם מה יש צורך בדרשה זו לעולת העוף, הרי זה דינם של כל הקרבנות, שאינם קרבים אלא ביום. הגמרא מתרצת, כי באמת אין צורך בדרשה זו. קיימת גירסה נוספת, לפיה הגמרא מתרצת "סלקא דעתך אמינא הני מילי חטאת העוף אבל עולת העוף אימר לא, קא משמע לך", היינו: ללא הדרשה היינו סבורים כי דווקא חטאת העוף יש להקריב ביום אך אין להקפיד על כך לגבי עולת העוף. מדוע? אין כל הסבר, ואכן גירסה זו של הגמרא כונתה על ידי הרשב"א (שו"ת ח"א סי' רע"ו) "גירסא משובשת".

הגאון בעל האור שמח מיישב את שתי התמיהות כאחת, על ידי... שאלה שלישית. **שני קרבנות המתאחדים לקרבן אחד:** כאמור, עני רשאי להביא עוף לקרבנו, לעומת העשיר שצריך להביא בהמה. והנה, בעוד העשיר מביא בהמה לחטאת, על העני להביא שני עופות, אחד לעולה ואחד לחטאת. כיצד זה אירע, שבעבור עונו התווסף לו קרבן נוסף? הראשונים (אבן עזרא ויקרא ה/ו, וברמב"ם ובעלי התוס' שם) מבארים, כי בהמת החטאת של העשיר מכפרת על בעליה בשני אופנים, באכילת הכהנים מבשרה ובהקטרת אימוריה על המזבח. ואילו חטאת העוף של העני אינה מוקטרת על המזבח כלל; לאחר מליקתה הכהן מזה את דמה על קיר המזבח, ובשרה נאכל על ידי הכהנים. אמרה תורה, על העני להביא גם עולת העוף אשר מוקטרת כליל על המזבח, כדי שתבוא הכפרה לנפשו גם על ידי המזבח.

מעתה, אומר בעל ה"אור שמח", לאחר שהראשונים איחדו את מהותם של עולת העוף ועולת החטאת המובאים יחדיו על ידי העני, הרי הם כקרבן אחד המובא בשני חלקים וביחד הם משלימים מטרה אחת. מכאן ואילך שתי התמיהות אשר אנו עומדים על מדוכתן נמוגות ונעלמות. הנה, בעלי התוספות התפלאו, מדוע יש צורך בדרשה כי אין לרכוש עולת העוף מכספי מעשר שני, הרי עולת העוף אינה נאכלת וכספי מעשר שני משמשים לרכישת מאכלים בלבד. לאחר שהבנו כי עולת העוף משמשת כמרכיב בקרבן המובא בשני חלקים על ידי העני, ניתן להבין שאין העני אלא כרוכש יונה גדולה אשר חלקה עולה על המזבח וחלקה נאכל על ידי הכהנים, ולכן יש צורך בדרשה מיוחדת לאסור את הדבר.

גם הגירסה התמוהה בגמרא מובנת עתה. שאלנו, מדוע יש צורך בפסוק שעולת העוף אינה קרבה בלילה, במה היא שונה מיתר הקרבנות. ברם, לאחר שנוכחנו לדעת, כי עולת העוף מובאת על ידי העני חלק אימורי חטאת העוף של העשיר, הדברים מובנים. שהרי, אימורים מוקטרים כל הלילה, רק הקרבת הקרבן עצמה אינה נעשית בלילה, ומאחר שעולת העוף מיועדת למלא את מקום אימורי חטאת הבהמה, יש צורך בפסוק אשר ידגיש כי אף על פי כן, אין להקריבה בלילה ('אור שמח' ה' מעשר שני פ"ז הל' ג' ובהשמטות שבסוף זמנים).

התודה והברכה
להרב הגאון **יצחק רלב"ג** שליט"א
אשר נדבו ליבו לתרום את ספרו החשוב
"מעני התלמוד"
עמ"ס כריתות
לחלוקה חנים למגידי השיעורים
וב"ה לא נותר בהם עד אחד
"ישלם ד' שכרו ופועל ידיו ירצה"



ניתן להשיג

את הסימניות
המפוארות על סדר
לימוד הדף היומי
לשנת תשס"ה

במשרדי "מאורות הדף היומי"
רח' וגמן 1 (פינת חתם סופר 5) ב"ב
י-ם: 02-5003882
אשדוד: רח' הלל 2 טל. 08-8675902

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגידי
שיעור דף היומי סוכוטשוב

שיעור חדש לבני הנוער

במסגרת פעילותינו להקמת שיעורי תורה לבני הנוער, הננו שמחים להודיע על קיומו של שיעור בסוגיות הדף היומי לבני נוער ע"י מגידי שיעור מבית מדרשנו

בישיבה התיכונית "נתיב מאיר"

רח' הפסגה 7

בכל יום שלישי

בין השעות 12:30 - 11:45 בבוקר

ע"י מגיד השיעור

הרב **אפרים כהנוביץ** שליט"א

ובכל יום חמישי

בין השעות 21:30 - 20:45 בערב

ע"י מגיד השיעור

הרב **דניאל קצ'קוב** שליט"א

מאורות הש"ס

תקליטור מס' 9 על מסכת כריתות

דף ט"ו - כ"ח לצפיה + MP3

מוקד הזמנות: 1700-500-151

לעילוי נשמת

ה"ר מאיר וסרצ'ג ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע כי חשוון תשל"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ה"ר יוסף דוד לנדאו ז"ל

ב"ר יעקב שמעון ז"ל נלב"ע כי חשוון תשל"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הנוצח ע"י ידידיו ה"ר אפרים בנר

ויו"ג מרת חוה שיחיו - גבעתיים

בשורה טובה ללומדי הדף היומי
גבאי בתי הכנסת ומגידי השיעורים

בימים אלו יוצאים לאור הגמרות
המפוארות על מסכתות

כריתות מעילה נדה

בהוצאת "מאורות הדף היומי"

לפרטים והרשמה נא לפנות ליוסי הלפרין
במשרדי מאורות
טל. 03-6164725